

Kávóne – A káváná, vagyis askenáz kiejtéssel kávóne héberül tudatosságot jelent, melyet a hétköznapokban áhítatként fordítunk.

Kitliben az imák közötti szünetben – Az engesztelőnapon, vagyis jom kipurkor (illetve egyes helyeken ros hasánákor, illetve a peszáchi széderestekor a házigazdának) szokás a házas férfiaknak kitliben, egyszerű fehér, zseb nélküli ruhában imádkozni, mely segíti az elmélyülést az imában. A Talmudból (Sábát 119a.) ismerjük az alábbi történetet, amikor egyszer megkérdezték Ráv Hámnunát: mit is jelent a mondás: „Isten szentsége van megtisztelve”? Ráv Hámnuná úgy felelt, hogy utalás ez az engesztelőnapra, amikor tilos enni és inni, és a Tóra megköveteli a zsidóktól, hogy megtiszteljék azt. A szombatot és más ünnepnapokat is tiszta, ünnepi ruhával tisztelik meg a zsidók, a kommentátorok pedig hozzátézik, hogy miután jom kipur az év legszentebb napja, ezért azt egyedi ruhával illik megtisztelni. Egyes magyarázatok szerint az egyedi ruha nem más, mint a kitli. A kitli fehér színét a zsidó Bölcsék többek között az alábbi idézetből vezetik le: „Ha vétkeitek olyanok volnának, mint a bíbor, megfehérülnek, mint a hó; ha vörösek volnának, mint a karmazsin, olyanok lesznek, mint a gypjű.” (Jesájá 1:18)

Rájnig – A kóser húst feldolgozás előtt be kell sózni, azaz rájngolni kell, hogy minden vért eltávolíthassanak belőle.

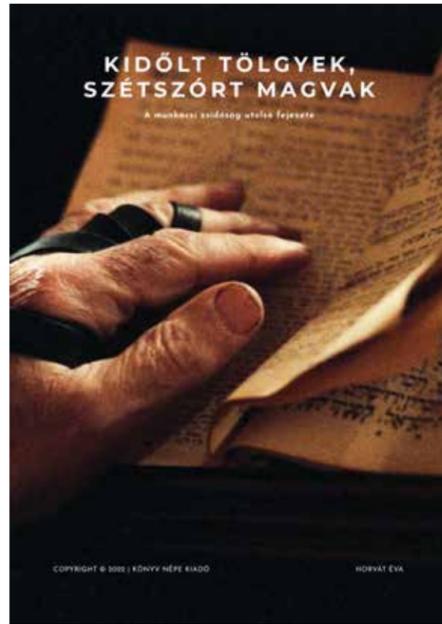
Táleszba burkolás – „Örvendve örvendek az Örökkévalóban, vigadjon lelkem Istenemben, mert az üdv ruhába öltöztetett engem, az igazság köpenyét adta rám, mint a vőlegény, ki papi fejdísz vesz magára, és mint a menyasszony, ki ékszeivel díszíti magát.” (Jesájá 61:10) – A férfiakat a táleszükben szokták eltemetni, úgy, hogy az imalepel egyik sarkán lévő ciceszt poszullá, azaz alkalmatlanná teszik, mivel a halott már nem fogja használni azt.

Anyagok találkozása és törése – Egy héten háromszor, hétfőn, csütörtökön és szombaton olvasnak fel a Tóra-tekercsből. A Tórárt, vagyis Mózes öt könyvét egy hozzáértő szófer kézzel írja egy kóser állat bőréből készült pergamenre, mely két rúdra, úgynevezett éc chájimra van felerősítve. Felolvasások közben összetekerve, egy díszesebb köntösben tárolnak.

Kakasbörze – A munkácsi emberek szerint azért kell belefűjni az állat tollába, hogy látszódjon, mennyire sárga a bőre. Ha elég sárga, akkor az azt jelenti, hogy fiatal, tehát jó a húsa is. Viszont, ha sápadt, akkor az kiváló alkuapot jelent, hogy olcsóbban juthassanak a baromfihoz.

2023. első negyedévében jelenik meg a Könyv Népe Kiadó gondozásában Horvát Éva fotóművész albuma, KIDÓLT TÖLGYEK, SZÉTSZÓRT MAGVAK - A munkácsi zsidóság utolsó fejezete címmel. Munkács páratlanul gazdag zsidó örökségéről e rendkívül informatív album a magyarországi könyvkiadás régi adósságát törleszti. Munkács hosszú ideig a magyar ajkú zsidóság egyik fényesen csillogó ékköve, a magyarországi haszidizmus fontos fellegvára volt. Horvát Éva kifejező fotóit tanulmányozva és Cseh Viktor értő szövegét olvasva, végre lehetősége nyílik az Olvasónak a találkozásra közös múltunk mindeddig sajnálatosan kevéssé ismert, ám annál meghatározóbb, dicső fejezetével. A külön e célra készített tokban elhelyezésre kerülő exkluzív album és ismertető már előjegyezhető, az alábbi levélcímen: Könyv Népe Kiadó Kft., 1037 Budapest, Királylaki út 134/B., vagy e-mailben: interdp@online.hu Az előjegyzett könyvek 18.900.- Ft-os fogyasztói árából a Kiadó 20% kedvezményt biztosít. A kedvezményes 15.120.- Ft (plusz csomagolás és postaköltség) átutalással, számla ellenében fizetendő.

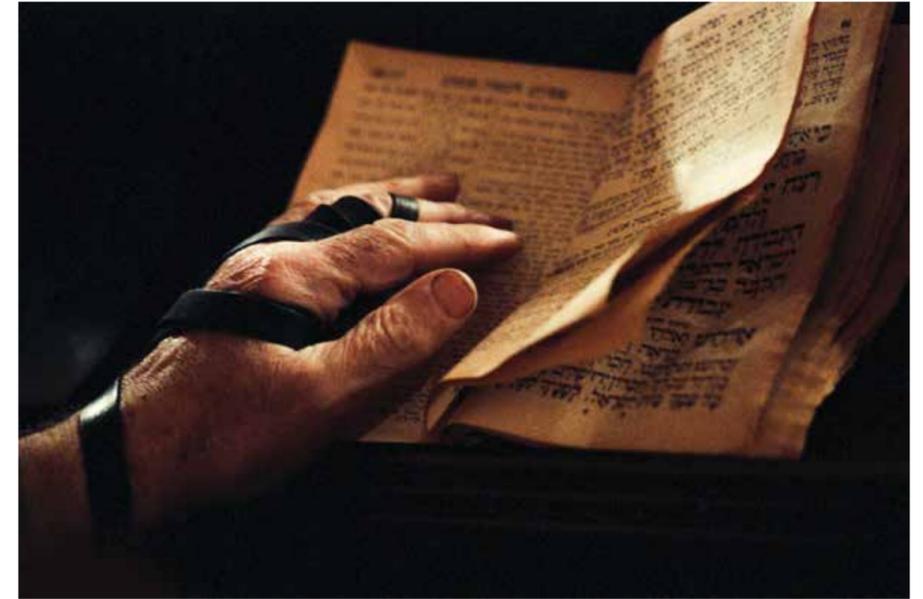
KÖNYV NÉPE KIADÓ

KIDÓLT TÖLGYEK, SZÉTSZÓRT MAGVAK

A munkácsi zsidóság utolsó fejezete

HORVÁT ÉVA

Munkács város neve fogalomnak számít a világ zsidó közösségeiben. Munkács a 19. századtól kezdve egyre többet szerepelt a közép-kelet-európai zsidó levelezésekben, majd Spira Chájim Elázár rabbitól fogva gyakorlatilag megkerülhetetlenné vált a vallásos zsidó világban. Munkácsot a Kárpátalja, sőt Magyarország Jeruzsálemének nevezték, miután az öszlakosság bő harmada, egyidőben pedig majdnem a fele is zsidó származású volt. A Spira-dinasztia alatt kiépült a munkácsi haszid udvar, mely jelentős befolyással bírt nemcsak a helyi, de a környékbeli hitközségek életére is. 1944-ben a magyar zsidók közül a munkácsiakat elsőként deportálták Auschwitzba. A felszabadítás után, a koncentrációs és haláltáborok, a munkaszolgálat kisszámú túlélője megpróbálta újjáépíteni romjaiból a hitközséget, azonban a kommunizmus vallásellenessége sokakat a távozásra kényszerít. A túlélők legjava elhagyta ősei szülőföldjét, s a legtöbbben az Egyesült Államokban és Izraelben igyekeztek új életet kezdeni. De a „munkácsi diaszpóra” még ekkor sem szűnt meg, mert voltak és maradtak a városban olyan auschwitzi túlélők, akik még egy szibériai internálás után sem mentek el.

“Eljegyelek magamnak örökre...” A tflin a zsidó nép különleges micvája, mely látható összekötést jelent az Örökkévaló és a zsidó nép között. A karra és fejre erősített tflint, melyben tórai idézetek vannak, minden 13. életévét betöltött férfinak fel kell helyeznie hétköznap reggelenként a tflin parancsolata szerint.

Asszonyok – A vallásos, orthodox zsidóknál a nők és a férfiak hagyományosan el vannak különítve az imádkozás idején. Nagyobb zsinagógákban a nők jellemzően karzaton foglalnak helyet, míg a munkácsi stiebelben, egy külön szobában imádkoztak. A női szobában mindenkinek be volt kötve a feje, hiszen asszonyok voltak, akiknek a tórai hagyományoknak megfelelően a házasságot követően el kell fedniük a hajukat.

A megmaradtak maradéka képzett vallási vezető, rabbi hiányában gyermekkori emlékeiből táplálkozott, s egy sajátos módon ápolták tovább a jámbor felmenőik vallási hagyatékát. A túlélők maradéka egy sajátos hitrendszert alakított ki, melyben a kommunizmus éveiben kialakult puritanizmus a zsidó folklór gazdagságával keveredett. Horvát Éva 1992–1994 között készült képei ennek a különleges világnak, a „munkácsi zsidók” megmaradt maradékának az utolsó három évét örökítik meg. A zsidó diaszpóra egyik legfontosabbika, a munkácsi diaszpóra fizikailag megszűnt. Szellemisége és emléke azonban többféle módon tovább él, mely munkácsi hagyományok láncolatába, mintegy lezáró akkordként Horvát Éva albuma csatlakozik. Cseh Viktor

A tálesz négy sarkán imarajtok, vagyis ciceszek csüngnek, melyeket a reggeli ima alkalmával bizonyos szövegrészekkor a vallásos zsidó az ujjai köré csavargat, s azokra finom csókot lehel.

Hindu 13 gyertyája – És lett este és lett reggel-Hindu álmában az Auschwitzban elpusztított szerettei kérték számon, hogy hogyan hagyhatott fel ezzel az ősi hagyománnyal... Hindu álmában tizenhárom élő és halott rokonát számolta össze, s elhatározta, hogy újból gyertyát fog gyújtani. A következő péntek estétől kezdve tizenhárom gyertyát gyújtott, azonban nem a nappaliban, hanem félelemből az ablaktalan fürdőszobában. A nappaliba csak a rendszerváltást követően merete kiköltöztetni a gyertyatartókat, a szombat nyugalma ekkortól kezdve költözhetett vissza otthonába

